Įžanga

Čia nėra gilių ir plačių vandenų, kalnų, į kuriuos kopdamas išbandytum savo galimybių ribas. Čia tik lėtai srovena iš šių lygumų krašto pavasario vandenis surenkanti Šventoji, kuri prieš susitikimą su Baltija išplatėja ir pasidaro visai nepanaši į tą, kuri vakarų ir šiaurės pusėje vingiuoja per Simono Daukanto ir Jurgio Ambraziejaus Pabrėžos žemę. Tie miškai ir laukai, keliai, kuriais jie nuo mažumės vaikščiojo, kur brandino savo jėgas ir užgimė jų noras plačiau pažinti pasaulį, – čia, toje pačioje Lenkimų parapijoje, kurios Šv. Onos bažnytėlėje šie du Žemaičių ir visos Lietuvos didžiavyriai buvo pakrikštyti.

Seniai mintimis vis grįžtu ir grįžtu į šią žemę... Taip, dažniausiai – tik mintimis, nes šaknys, kurias čia įleidau vaikystės ir paauglystės metais, jau stipriai apnykusios. Jau nebėra sodybos, kurioje gimiau, jau kiti giminės per šventes renkasi namuose, iš kurių išėjau į savarankišką gyvenimą. Nebėra čia ir tėvų, brolių, seserų, daugelio kitų giminaičių, su kuriais kartu užaugau ir myniau tuos pačius takus.

Žmonės, apie kuriuos labiausiai norėčiau papasakoti tiems, kurie šiandien vaikšto mano tėviškės keliais, jau stipriai uždengti laiko ir užmaršties skraiste. Labai pasikeitė ir visas gyvenimas tėviškėje. Daug kas žeidžia. Bene labiausiai – prieš keletą metų Lenkimų ir aplinkinių kaimų vaikams uždarytos miestelyje apie šešis dešimtmečius veikusios Lenkimų vidurinės mokyklos, vėliau reorganizuotos į pagrindinę, daugiafunkcį centrą, durys. Kai ši žinia aplankė, buvo skaudu. Tas skausmas nepraeina iki šiol. Sunku suprasti, kaip seniūnijoje, kurioje gyvena apie 700 žmonių, šiais laikais neįstengiama išlaikyti net pradinės mokyklos. Nedaug tėvų su tuo susitaiko, tad susikrauna lagaminus ir susikuria savo namus kitur. Gyventojų skaičius mažėja, miestelis ir jo apylinkėse dar išlikę kaimai vis labiau nyksta, o Lenkimų bažnytėlės varpai vis dažniau ir dažniau praneša apie amžinybėn palydimus buvusius parapijiečius.

Bet... Ir mūsų laikais būna stebuklų. Vis tikiuosi, kad jie aplankys ir šį kraštą, kad atsiras verslo žmonių, kurie duos impulsą naujam šių apylinkių atsigavimui, gal įvyks ir kitų teigiamų pokyčių.

Ši knyga apie tuos, kurie, kaip pavadinau vieną jos skyrių, ąžuolais iš šios žemės išaugo ir pabėrė savo giles, žmones, kurie garsino ir garsina šį kraštą, kuriuos man pačiai teko garbė ir laimė pažinti, ir apie tuos, kurių nepažinau, bet kurie plačiai žinomi savo darbais, yra likę savo kolegų, artimųjų atmintyje kaip puikūs specialistai, Lietuvai nusipelnę žmonės.

Pirmiausiai – nusilenkimas Simonui Daukantui, Jurgiui Ambraziejui Pabrėžai ir svarbiausios žinios apie juos, taip pat apie Simono Daukanto tėvus – Jurgį Daukantą, Kotryną Odinaitę-Daukantienę (Jaušienę), Simono brolį Aleksandrą Daukantą ir dvi jo seseris: Kaunackių giminės istoriją tęsusią Anastaziją Daukantaitę-Kaunackienę ir savo tėviškėje Kalvių kaime visą laiką gyvenusią, tėvus globojusią, Daukantų-Prušinskų giminės šaką pradėjusią Oną Daukantaitę-Prušinskienę. Ta šaka, einant metams, XIX–XX a. išleido dešimtis šakų ir šakelių, kurios, kad ir persipynusios su kitų giminių šakomis, vis dar turi Simono Daukanto giminės geno. Tyrinėdama ją sužinojau daug ką naujo apie savo giminės istoriją, taip pat ir tai, kad mano močiutei Onai Prušinskaitei-Ramonienei Simono Daukanto sesuo Ona Daukantaitė-Prušinskienė buvo močiutė.

Dar ne viską esu surinkusi ir žinau apie tą savo giminę iš tėvelio pusės, t. y. Daukantų-Prušinskų šaką, tačiau tai, ką jau turiu, ką padėjo surinkti mano giminės žmonės (už tai jiems esu labai dėkinga), po ilgų svarstymų nutariau išskleisti ant popieriaus ir paskelbti, nes tai, ką pavyko sužinoti, jau yra daug, todėl šiandien, piešdami S. Daukanto giminės medį, jau galime ne kelias mažai iškalbingas šakas parodyti, o atvaizduoti didžiulį, plačiai išsišakojusį ir gyvybingą medį. Kartu žinau, kad jame

dar daug ir nuogų šakelių, Akivaizdu, jog neužtenka vieno žmogaus nepilnų metų darbo, kad rastum ir perskaitytum, ištyrinėtum visas reikalingas bažnyčių metrikų ir kitas archyvines bylas, atsakytum į visus kylančius klausimus apie šią giminę. Tikiuosi, kad ne tik aš pati, bet ir tie, kuriuos tai sudomins, ateityje dar turės galimybę ne vienerius metus tyrinėti tos giminės genealogiją ir parengti daug naujų, aktualių ir įdomių straipsnių apie ją.

Kuo labiau gilinausi į šių žmonių, ypač jau išėjusių Anapus, gyvenimo istorijas, tuo labiau darėsi aišku, kodėl taip mažai apie juos žinojau gyvendama Lenkimuose, kodėl tėvai buvo linkę mažai ką apie juos pasakoti. Tai dar labiau pasidarė aišku, prasidėjus Rusijos karui su Ukraina. Žmonės mūsų krašte dar ir tais laikais, kai augau, vakarais neužmiršdavo anksti užsitraukti užuolaidų, dažnai vengdavo įsitraukti į bendruomenės gyvenimą; kuo mažiau kas apie tave žinos, tuo geriau. Taip gyvenant užmaršties skraistė stipriai pridengė ir šeimų, ir giminių istorijas. Užmiršti arba dirbtinai kurti naujas, labiau tinkančias anam metui, neužkliūvančias valdžiai skatino ir cenzūrą praėjusios knygos. Ir atsitiko taip, kad buvo užmiršta, jog ir Lenkimų krašte seniau būta ir bajorų, ir pasiturinčių laisvųjų valstiečių, ir žmonių, kovojusių už Lietuvos nepriklausomybę. Ir S. Daukantas, ir J. A. Pabrėža ano meto valdžiai būtų labiau tikę, jei jie būtų buvę vaizduojami su ubago terba ant pečių. Panašiai jie knygose ir buvo aprašomi.

Kol žmonės dar turėjo savo ūkius, kol galėjo tvartuose laikyti tiek prieauglio ir kito gero, kiek norėjo ir įstengė, jie dar galėjo jaustis savo žemės, savo sodybos šeimininkais, o tada... Valdžios keitėsi, prasidėjus karui – vėl naujos tvarkos, jo pabaigoje – dieną ir naktį iš „Kuršo katilo“ Lenkimus ir jo apylinkes pasiekiantis dundesys, į miestelį vežami, čia gydomi sužeistieji ir jo centre, prie pat bažnyčios, jos šventoriaus, laidojami neišgyvenusieji. Tada žmonės dar žinojo, kas už ką kovoja. O vėliau – keli metai, kai dieną buvo vienų valdžia, naktį – kitų, kai žemė dažėsi žmonių, kurie dažnai myriop būdavo pasmerkti be teismo, krauju.

Dar naktimis aidėjo šūviai, kai 1949-aisiais Lenkimuose, kaip ir kitose Lietuvos vietovėse, prasidėjo kolektyvizacija. Tai, kas buvo tavo, pasidarė visų, ir žmonės dažniausiai per prievartą turėjo dėti kryželį, pasirašyti, kad sutinka stoti į kolūkį, nors ir nežinojo, kas tai, bet ką daryti, jei nenori naujosios valdžios būti pavadintas buože, tautos priešu ir kaip daugelis kitų iškeliauti gyvuliniame vagone į nežinią.

Karo ir pokario metais nuskurdintas kraštas daugeliui žmonių tapo neišbrendamo vargo klampyne, kurioje jie murkdėsi apie du dešimtmečius. Vėliau už darbą kolūkyje gaunamą simbolinį dirsių, bulvių maišą pakeitė atlyginimas, kuris nuo ryto iki vakaro prakaitą braukiantiems žmonės leido bent šiek tiek pasijusti žmonėmis. Prisimindama tą laikmetį Lenkimuose galvoju, kad šiam kraštui pasisekė, nes tada čia veikusiam tarybiniam ūkiui vadovavo tokie specialistai kaip Benediktas Urbonas ir Antanas Lapė, sugebėję daug metų rajone atsiliekančių keturių kolūkių vietoje suformuotą tarybinį ūkį padaryti pirmaujančiu ne tik rajone, bet ir visoje Lietuvoje. Bet ir tas laikotarpis žmonių kraujo ašaromis aplaistytas. Būtent tada vyko didysis melioracijos, šio krašto sodybų, jo identiteto naikinimo vajus. Daugelis tų, kam tada reikėjo palikti savo namus, savo tėviškes, tai iki šiol prilygina tremčiai. Bet ką žmonės nepakelia! Išgyveno jie ir tą laikotarpį. Patirtų skriaudų niekas neužmiršo, bet reikėjo gyventi, auginti vaikus, leisti juos į mokslus ir tikėti, kad kiekvieną naują dieną saulės bus daugiau...

Rengdama spaudai šį leidinį kai ką panaudojau iš to, ką esu paskelbusi jau apie trys dešimtmečiai savo pačios sudaromo, redaguojamo žurnalo „Žemaičių žemė“ puslapiuose. Tik dalis jų pasirašyta mano pavarde. Dėl įvairių priežasčių kartais net dabar dar renkuosi slapyvardžius. Jų daug (Kazimieras Prušinskas, Danguolė Želvytė, kt.). Jie visi susiję su mano pačios ir mano giminės gyvenimu.

Knygoje – nemažai iliustracijų. Didžioji panaudotų nuotraukų dalis yra archyvinės, saugomos asmeniniuose ar įvairių įstaigų, organizacijų albumuose. Jų savininkai fotografų pavardžių dažniausiai nežino. Tokiais atvejais knygoje prie nuotraukų jų autorių duomenys nėra nurodyti.

Leidinyje itin daug pavardžių, vardų, gimimo ir mirties datų. Kol knyga buvo rengiama spaudai, kai kurių joje aprašomų žmonių gyvenime įvyko daug kas svarbaus. Buvo ir netekčių, ir šeimos pagausėjimų, santuokų ir ištuokų. Kol leidinys pasieks skaitytoją, tikėtina, taip pat daug kas pasikeis, tad knyga nėra baigtinė. Ji tęsiama paties gyvenimo.

Daugelis šioje knygoje pateikiamų faktų (datų,

įvykių, vardų, pavardžių) yra surinkta naudojantis šiuolaikinių informacinių technologijų teikiamomis paslaugomis, Internete viešinama informacija. Ją paskelbti knygoje jaučiau poreikį todėl, kad ji atsirastų vienoje vietoje ir išliktų, nes Internete, kad ir kokiose duomenų bazėse ji bebūtų saugoma, vieną dieną, informacinėms technologijoms padarius didelį šuolį, jos turėtojams priėmus netinkamus sprendimus, atnaujinant internetinius portalus ir svetaines, keičiantis programinei įrangai, ji tampa nebeprieinama, o kartais net ir yra sunaikinama.

Gailiuosi, kad bent jau savo giminių istoriją nesurinkau, neištyrinėjau esant gyviems mano pačios tėvams. Žinau ir tai, kad daug ką praradau, kai iš savo tėviškės gyventi kitur išvykau vos baigusi vidurinę mokyklą. Nuo to laiko apie gyvenimą čia sužinodavau tik iš kitų lūpų, tad retkarčiais čia atvykusi jau nebedrįsdavau savęs vadinti lenkimiške, jau buvau tik iš čia kilusi. Tokia esu ir dabar, nes 2025-aisiais suėjo 50 metų, kai iš čia išvykau ir pradėjau gyvenimą kurti kitur.

Lenkimų neužmiršau, nes būtent čia patyriau tokius pavasarius, kokius įsileidau į širdį augdama. Tada pakeliui į Lenkimų pušyną, kuriame mūsų laikais vykdavo visos apylinkės žmonių dainų šventės, augančios alyvos apsipildavo tokiais žiedais, kad ir pats nelaimingiausias pajusdavo, jog žemė švenčia pavasarį. Aš dar jaučiu kvapus, kuriuos skleisdavo tos alyvos, Lenkimuose augę jazminai, bijūnai. Nereikia užsimerkti, kad atmintyje vėl atgimtų mėlyna rugiagėlių spalva nusidažę laukai ir pakelės, pilnos baltuojančių ramunių. Būna dienų, kai aplanko prisiminimai ir iš pirmųjų gyvenimo metų, kai žmonės šiose apylinkėse javus dar pjaudavo dalgiais, o moterys, eidamos vyrams iš paskos, juos rinkdavo, rišdavo ir statydavo į gubas. Daug ką atsimenu ir visus tuos 50 metų jaučiau skolą Lenkimams, jų žmonėms. Rašydavau, sudarydavau, leisdavau knygas, žurnalus apie kitus, o į gimtinę savo darbeliais sugrįždavau tik retkarčiais, kiek dažniau tik S. Daukantą, J. A. Pabrėžą juose paminėdama.

Dešimtys to nusipelniusių žmonių šioje knygoje liko nepaminėti ir neaprašyti. Pirmiausiai dėl to, kad informacijos apie juos neturiu ar jos yra išlikę labai nedaug, kad istorinių pertvarkų metais ta anksčiau Lenkimų seniūnijos teritorijoje veikusių kolūkių, Lenkimų tarybinio ūkio, Lenkimų mokyklų albumuose nugulusi jų istorija, informacija, kuria šiandien norėtųsi naudotis, neatsidūrė archyvuose, bibliotekose, muziejuose, o buvo sunaikinta, iškeliavo, kaip patys lenkimiškiai sako, „pro kaminą“ arba pasklido po šio krašto gyventojų sodybas. Šiandien tą istoriją tenka rašyti iš naujo. Ne viskas sunaikinta, ne viskas su savimi tų, kas jau išėjo Anapus, į kapus nusinešta. Didžiulė pagarba šios parapijos istoriją pradėjusiam rašyti ir knygas apie ją, šio krašto tremtinius bei savo paties gyvenimą išleidusiam Leonui Rimeikiui (1930–2025). Norisi tikėti, kad seniesiems šio krašto gyventojams išeinant Anapus jų palikuoniams nekils noras tai, kas surinkta, užrašyta, saugota tėvų, paleisti dūmais.

Nesinori, kad viskas išnyktų taip, kaip išnyko Lenkimų vidurinė mokykla. Liko pastatas, tačiau tarp jo sienų jau kitas gyvenimas ir kiti žmonės, neliko net užrašytos šios mokyklos istorijos. Tai, ką man pačiai apie ją ir apie Lenkimus pavyksta surinkti, į darbo stalo stalčių nekišu – kol dar turiu galimybę, parengiu sklaidai ir paskelbiu savo pačios administruojamoje internetinėje svetainėje „Žemaičių žemė“ www.zemaitiuzeme.lt, kurioje esu sukūrusi skyrelį „Simono Daukanto žemė“ (adresas: https://inx.lv/JpjbZ).

Taigi, imkit mane ir skaitykit, ir, kiap sako šio krašto žmonės, nepadyvykit, jei rasite tiek šioje knygoje, tiek ir minėtoje internetinėje svetainėje netikslumų ir pan. Visa, kas paskelbta, nėra pabaiga. Jei turite ir galite ką nors naujo, aktualaus pasakyti, visada būsiu dėkinga, gavusi Jūsų laišką ar informaciją, pateiktą kitu būdu.

Danutė Ramonaitė-Mukienė